

STRATEGISK NÆRINGSPLAN

2012-2020

Førord

Den strategiske næringsplanen for Ringsaker skal bygge opp under hovedmålene i kommuneplanen 2006 – 2010 (2018), som er:

- tilrettelegge for et mangfold av attraktive boområder i hele Ringsaker
- være næringslivets favorittkommune
- tilby et godt utbygget service- og tjenestetilbud
- sikre gode oppvekstmiljø
- sikre et bredt og mangfoldig kulturtilbud
- bygge opp kunnskap, kompetanse og utdanningstilbud
- sikre bærekraftig utnytting av ressursene
- synliggjøre og utnytte det mangfold av muligheter som finnes i kommunen
- spille på lag med innbyggere, private og offentlige aktører

Næringsplanen skal være et verktøy for utvikling av et allsidig og konkurransekraftig næringsliv i kommunen, hvor Ringsakers virksomheter har en naturlig plass på den lokale, regionale og nasjonale arena.

Arbeidet med den strategiske næringsplanen er gjennomført med ett fellesmøte i oppstartsfasen for næringsliv, politikere og administrasjonen, og åtte tematiske møter for berørte næringslivsgrupper. Dette har gjennom et godt engasjement gitt gode innspill fra mange grupper av brukere som sammen ønsker et levedyktig næringsliv i Ringsaker framover.

Den strategiske næringsplanen inneholder mål, strategier, tiltak og virkemidler for arbeidet med næringsutvikling i perioden 2012-2020. Mål og strategier revideres i hver fireårsperiode. Tiltakene rulleres årlig og knyttes opp mot budsjettet.

Det rettes en stor takk til alle som har bidratt i arbeidet med planen.

Rådmannen i Ringsaker, den 22.5.2012

Jørn Strand

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	2
1.1	Formål.....	2
1.2	Organisering	2
1.3	Sammenheng med kommunale planer, regionale planer og statlige føringer	2
1.4	Sysselsettingen i ulike næringer i Ringsaker	3
2	Mål og strategi.....	4
2.1	Næringsutvikling – vise handlekraft og ta initiativ	5
2.2	Infrastruktur og beliggenhet gir muligheter.....	5
2.2.1	By- og tettstedsutvikling.....	5
2.2.2	Infrastruktur	6
2.2.3	Omdømme / Profilering	6
2.3	Tilrettelegging av næringsarealer.....	7
2.4	Styrking av kompetanse, innovasjon og samarbeid	8
2.4.1	Kompetanse.....	8
2.4.2	Nyskaping, innovasjon og etableringer	8
2.4.3	Samarbeidsarenaer og nettverk.....	9
3	Næringsområder	10
3.1	Personlig tjenesteyting.....	10
3.2	Forretningsmessig tjenesteyting	11
3.3	Opplevelsesnæring	12
3.4	Industri	15
3.5	Landbruk.....	16
3.6	Helserelaterte tjenester	18
4	Virkemidler	19

1 Innledning

Strategisk næringsplan er en overordnet plan for arbeidet med strategisk næringsutvikling i Ringsaker kommune. Planen skal fastsette mål, strategier og tiltak for arbeidet i planperioden.

Forrige strategiske næringsplan for Ringsaker kommune ble vedtatt i kommunestyret 15.6.2005. Den har vært aktivt i bruk i ettertid, og flere av de strategiske målene er fortsatt reelle og videreføres i herværende plan.

Grunnlaget for revisjon av næringsplanen ble vedtatt i formannskapet 23.6.2010, f.sak 120/2010, hvor det ble fattet slikt vedtak:

1. Arbeidet med strategisk næringsplan iverksettes etter det opplegg som her er beskrevet i saksframlegget.
2. Rådmannen bes ivareta prosessen og gis fullmakt til å engasjere bistand, ansvaret for å gjennomføre aktuelle seminarer og myndighet til å nedsette arbeidsgrupper som er beskrevet i saksframstillingen.
3. Det bevilges til gjennomføring av planarbeidet kr 200.000 med finansiering over formannskapets tilleggsbevilgningspost.

1.1 Formål

Formålet med den strategiske næringsplanen er å:

- fastsette overordnede mål og strategier for næringsutviklingsarbeidet i kommunen
- beskrive konkrete tiltak for realisering av planen
- styrke samarbeidet mellom næringsliv, grunneiere, politikere og administrasjonen i kommunen.

1.2 Organisering

Arbeidet med å frembringe den strategiske næringsplanen er gjennomført som en åpen og kreativ utviklingsprosess i samarbeid med næringsliv, politikere og kommunens administrasjon.

Næringslivets representanter ble valgt ut på bakgrunn av ønsket om en representativ sammensetning som avspeilet næringsstrukturen i kommunen. Fra kommunen deltok formannskapet og sentrale personer fra administrasjonen.

1.3 Sammenheng med kommunale planer, regionale planer og statlige føringer

Som overordnet dokument til næringsplanen ligger kommuneplanen, som angir mål og handlinger for kommunens utvikling i planperioden.

I kommunens klima- og energiplan er det flere målsettinger som krever prioritering også fra næringslivet om en skal kunne lykkes. Miljøfyrtårnsertifisering, ENØK-tiltak og miljøvennlige energiformer i næringsbygg er eksempler på tiltak som vil måtte følges opp. Flere virksomheter har tatt gode grep innen avfallshåndtering de siste årene. Samtidig er det fortsatt mange som har et betydelig potensial gjennom ulike tiltak.

En rekke regionale og statlige planer og dokumenter har vært retningsgivende for utarbeidelsen av strategisk næringsplan:

- Fylkesplanen for Hedmark 2009-2012
- Regional planstrategi

- Regional plan for opplevelsesnæringer 2012 – 2014 (17)
- SMAT-plan 2009-2030
- Strategi for skog- og tresektoren i Hedmark og Oppland 2008-2011
- Nasjonale forventninger til nasjonal og regional planlegging
- Stortingsmelding nr. 9 (2011 -2012) Landbruks- og matpolitikken "Velkommen til bords"
- NOU: 2011:3, "Kompetansearbeidsplasser – drivkraft for vekst i hele landet"

1.4 Sysselsettingen i ulike næringer i Ringsaker

Utviklingen av sysselsettingen fordelt på ulike næringer i Ringsaker sammenlignet med nabokommunene og landet, er som følger:

Sysselsatte etter arbeidssted og næring i 2008 til 2010 og prosentvis endring i perioden (SSB)

	Ringsaker			Hamar			Lillehammer			Gjøvik			Landet
	2008	2010	%	2008	2010	%	2008	2010	%	2008	2010	%	%
Jordbruk, skogbruk og fiske	806	747	-7	437	420	-4	244	225	-8	412	377	-8	-6
Bergverksdrift og utvinning	16	6	-63	10	10	0	24	32	33	9	12	33	22
Industri	2521	2361	-6	892	752	-16	685	579	-15	1388	1268	-9	-11
Elektrisitet, vann og renovasjon	47	44	-6	255	293	15	228	238	4	237	213	-10	8
Bygge- og anleggsvirksomhet	1476	1143	-23	1310	1421	8	1060	1014	-4	1463	1433	-2	-1
Varehandel, motorvognrep.	2300	2190	-5	2804	2680	-4	2429	2458	1	2944	2826	-4	-3
Transport og lagring	688	650	-6	885	739	-16	513	485	-5	441	520	18	-3
Overnattings- og serveringsvirk.	360	311	-14	547	491	-10	748	737	-1	449	477	6	-2
Informasjon og kommunikasjon	118	139	18	475	433	-9	722	675	-7	669	657	-2	0
Finansiering og forsikring	112	235	110	746	705	-5	236	173	-27	239	227	-5	-2
Teknisk tj.yting, eiendomsdr.	474	445	-6	958	1017	6	818	898	10	640	634	-1	0
Forretningsmessig tj.yting	590	465	-21	1670	1417	-15	861	761	-12	1068	816	-24	-7
Off. adm., forsvar, sosialforsikring	528	544	3	1883	2078	10	1489	1668	12	672	757	13	7
Undervisning	846	905	7	1323	1328	0	1235	1388	12	1199	1309	9	3
Helse- og sosialtjenester	2699	2949	9	3463	3684	6	3855	3870	0	3686	3990	8	5
Personlig tjenesteyting	309	343	11	1205	1234	2	810	840	4	469	480	2	5
Uoppgitt	67	72	7	68	74	9	67	74	10	62	79	27	21
SUM	13957	13549	-3	18931	18776	-1	16024	16115	1	16047	16075	0	0

- Industrien i Ringsaker har nedgang i sysselsettingen, men nedgangen de siste årene er mindre enn i nabokommunene og landsgjennomsnittet.
- Primærnæringen i kommunen har en betydelig nedgang i antall sysselsatte som en konsekvens av en reduksjon i antall foretak og en betydelig effektivisering i landbruket. Verdiskapingen har imidlertid vært økende innen de fleste produksjoner.
- Flere næringer, bl.a. bygge- og anleggsvirksomheten og forretningsmessig tjenesteyting, ble hardt rammet av finanskrisa som slo inn høsten 2008.
- Økningen innen finansiering og forsikring skyldes hovedsakelig Gjensidiges etablering i Moelv i 2010.

2 Mål og strategi

Målsettinger for næringsutvikling for Ringsaker kommune er fastsatt gjennom kommuneplanens samfunnsdel.

Eksisterende næringsliv

- Kommunen skal ha et variert og konkurransedyktig næringsliv
- Næringslivet skal oppleve Ringsaker som en effektiv og næringsvennlig kommune
- Næringslivet skal oppleve å ha gode rammebetingelser i kommunen
- Sysselsettingen i næringslivet skal søkes opprettholdt og økt
- Næringslivsbedrifter i kommunen skal holde høy miljøprofil
- Ringsaker skal fremstå som en attraktiv hyttekommune

Primærnæringen

- Landbruket i Ringsaker skal være en robust næring, preget av verdiskapning med god lønnsomhet og betydelig sysselsetting
- Landbruket skal produsere trygg mat av høy kvalitet og kvalitetsvirke fra skogen, samtidig som det skal ta vare på miljøet og utvikle kulturlandskapet til beste for kommunens innbyggere og andre
- Samspillet mellom landbruk og industri skal videreutvikles

Innovasjon og nyetableringer

- Øke andelen nyetableringer i kommunen
- Bidra til kompetanseutvikling i regionen
- Være en konkurransedyktig kommune for næringsetableringer
- Arbeide for et videregående skoletilbud som er tilpasset næringslivets behov

Infrastruktur

- Utbygging av 4- felts E6 gjennom kommunen
- Redusert reisetid på jernbanen på strekningen Lillehammer – Oslo
- Redusere transportbehovet for næringsliv og privatpersoner

Ut fra disse målsettingene er det valgt ut fire hovedstrategier:

Næringsutvikling – vise handlekraft og ta initiativ	Infrastruktur og beliggenhet gir muligheter	Tilrettelegging av næringsarealer	Kompetanse, innovasjon og samarbeid
Tett dialog mellom kommune, næringsliv og kompetansemiljøer	Utvikling av attraktive byer og tettsteder	Sørge for tilgjengelige næringsarealer til ulike formål	Tiltrekke og beholde kompetanse
Rask og målrettet handling for nye etableringer	Tilrettelegge for raskest mulig utbygging av firefelt E6 og tospors jernbane	Legge til rette for større etableringer	Økt samspill mellom høgskole/universitet, FoU-miljøer, næringsliv og kommune
Videreutvikle eksisterende næringsliv og tiltrekke nye bedrifter	Aktiv profilering av kommunens fortrinn	Ivareta produksjonsarealer og potensialet for landbruksproduksjon	Skape et godt og synlig gründermiljø

Disse strategiene skal ligge til grunn for alt arbeid med næringsutvikling i kommunen. I dette kapitlet presenteres tiltak innenfor den enkelte strategi på et overordnet nivå, mens det i neste kapittel

synliggjøres hvordan disse strategiene anvendes i arbeidet med utvikling innenfor det enkelte næringsområde.

2.1 Næringsutvikling – vise handlekraft og ta initiativ

Næringslivet skal oppleve Ringsaker kommune som en attraktiv samarbeidspartner, og det er viktig at kommunen framstår som offensiv, handlekraftig og resultatorientert. Dette skal gjennomsyre all kontakt mellom kommunen og næringslivet.

Næringsavdelingen og landbrukskontoret, som er kommunens fagressurs på næringsutvikling, skal ha et særskilt ansvar for å etablere og vedlikeholde en tett dialog med næringslivets aktører. Terskelen for å etablere kontakt mellom kommunen og næringslivet skal være lav, og dialogen skal kjennetegnes av respekt, integritet og faglig dyktighet.

Hovedfokus skal primært være rettet mot å yte bistand til næringslivet i Ringsaker kommune, men kommunen skal også initiere og være en aktør på de arenaer hvor regionale næringslivsprosjekter drøftes og forankres. Det skal også aktivt tas del i gjennomføringen av regionale prosjekter som kommer næringslivet i Ringsaker til gode.

Tiltak:

- Arbeide aktivt for å videreutvikle eksisterende næringsliv og tiltrekke nye bedrifter.
- Ta initiativ og vise handlekraft overfor næringer med utviklingspotensial.
- Handle raskt og målrettet der det er muligheter for nye etableringer.
- Initiere faste årlige møter med næringsansvarlige i Hamarregionen, Gjøvikregionen og Lillehammerregionen.
- Øke kommunens administrative kapasitet innen områdene næringsutvikling, reiseliv og profilering/markedsføring.
- Ha en ryddig og forutsigbar forvaltning av kommunens virkemidler i forhold til næringslivet.

2.2 Infrastruktur og beliggenhet gir muligheter

2.2.1 By- og tettstedsutvikling

Ringsaker har hatt en positiv befolkningsutvikling de siste årene. Viktige tiltak for utviklingen er en bevisst oppgradering av sentrum i byene Brumunddal og Moelv, tilrettelegging for nye, attraktive og sentrumsnære boligfelt og fokus på gode oppvekstvilkår, kulturtilbud og kvalitet i familierelaterte tjenester.

Attraktive byer og tettsteder er viktig for å trekke til seg nye innbyggere og næringslivsaktører. I Ringsaker, som i landet for øvrig, øker folketallet mest i sentrale strøk. Erfaring viser at attraktive steder tiltrekker seg bosetting av kompetanserik arbeidskraft, som er en viktig konkurransefaktor for morgendagens næringsliv. Sterkest er veksten i byene Brumunddal og Moelv, og i tettstedene sør og nord i kommunen.

Brumunddal og Moelv mangler fortsatt bransjer for å oppnå et helhetlig handelstilbud, men har flere gode nisjeforretninger som trekker til seg handlende fra et stort omland.

Næringslivet etterspør overnattingsmuligheter både i Brumunddal og Moelv. Undersøkelser viser at de fleste byer og tettsteder med over 6000 innbyggere, har minst ett overnattingsstilbud. Utfordringen er å etablere et konsept som er økonomisk bærekraftig. Et overnattingssted anses å være et viktig element i bybildet.

Kultur er et virkemiddel som blir stadig mer brukt for å skape økt bostedsattraktivitet. En sterkere samhandling mellom handelsnæringen og kulturaktørene i kommunene vil kunne forsterke opplevelsen av byene som attraktive steder å handle og besøke. Kultur gir oppmerksomhet.

De definerte tettstedene i kommunen er viktige møteplasser for lokalbefolkningen, og bør inneholde handels-, service- og opplevelsestilbud som dekker den daglige etterspørselen. Utfordringen er å skape så stor etterspørsel at tilbudene blir økonomisk bærekraftige.

Tiltak:

- Sentrumsutvikling i Brumunddal og Moelv.
- Markedsføre byenes og tettstedenes kvaliteter og fortrinn for lokalisering av handels- og servicevirksomheter.
- Legge til rette for etablering av hotell/overnatting i Brumunddal og Moelv.
- Bruke kultur som virkemiddel i by- og tettstedsutviklingen.

2.2.2 Infrastruktur

Over 95 % av all godstransport i Norge skjer i dag på veg. Mye av denne trafikken går på vegnettet gjennom Ringsaker fra leverandører i nord og syd og fra kommunens eget næringsliv. Mange trafikkulykker og liten framkommelighet har preget trafikken på hovedferdselsårene over tid.

Ny firefelts E6 er under utbygging og kan, med tilstrekkelig finansiering, bygges fram til Moelv innen 2016 og med kryssing av Mjøsa innen 2018. Reguleringsplanarbeidet for E6-traseen gjennom Ringsaker pågår. Framdriften her er viktig da en firefelts E6 vil være et direkte bidrag til vekst og utvikling, og fordi verdifulle næringsarealer langs E6 gjennom hele Ringsaker er båndlagt for utbygging i påvente av E6-utbyggingen. Ny E6 gir imidlertid økte transportkostnader for næringslivet, gjennom bompenger på E6 og lokalvegnettet.

Jernbanen har i dag betydelige utfordringer med hastighet (reisetid), punktlighet (forutsigbarhet), frekvens og kapasitet. Dette er hovedårsakene til liten godsmengde på jernbane og påvirker persontrafikken med fokus på arbeidsreiser og pendlere. Arbeidet med planleggingen av høyhastighet og intercitytog pågår, men er kommet kortere enn planleggingen av E6.

Deler av det lokale vegnettet er i dårlig forfatning. Dette skaper utfordringer for flere virksomheter innen vare- og servicenæringene. Tilreisende opplever dårlig vegstandard som en kvalitetsforringelse av helheten.

Tiltak:

- Sikre nødvendig framdrift på planarbeid for ny E6 og jernbane, samt initiere forslag til avbøtende tiltak som følge av endret transportmønster for næringslivet.
- Spille inn prioriterte vegtiltak til Statens Vegvesen på vegne av næringslivet med mål om tilfredsstillende standard på det fylkeskommunale vegnettet som næringsliv og tilreisende benytter.
- Sikre tilfredsstillende standard på det kommunale vegnettet.

2.2.3 Omdømme / Profilerings

Ringsaker har mange fortrinn som kan benyttes i aktiv markedsføring. Infrastrukturen, beliggenheten og tilgjengelige næringsarealer har vært og er kommunens viktigste næringsmessige fortrinn, men verdien kommer ikke til sin rett da kunnskapen om Ringsaker er lav regionalt og nasjonalt. Bedre markedsføring av kommunens beliggenhet samt kommunens rolle som støttespiller til næringslivet

vil kunne øke interessen for kommunen. En næringsfilm er utviklet som et element for å synliggjøre dette, men her gjenstår det svært mye å ta tak i.

Nasjonalt sett er landbruket i Ringsaker i en særstilling. Ringsaker har noen av de beste naturgitte forutsetninger i landet for å drive mat- og skogproduksjon. Som en konsekvens av dette, ligger Ringsaker i den regionen i landet som har den mest omfattende næringsmiddel- og treforedlingsindustrien. I tillegg har regionen flere landbruksrelaterte FoU-virksomheter på internasjonalt nivå. Det er viktig i større grad å profilere og bygge stolthet rundt dette.

Næringsutvikling blir i større grad enn tidligere påvirket av etablererens valg av bosted, da mange bosetter seg og etablerer virksomhet der hvor de finner de beste botilbudene. Ringsakers beliggenhet, sentralt i Mjøsområdets arbeidsmarked og rekreasjonsområde, bør være et konkurransefortrinn for å nå målet om befolkningsvekst.

For å nå de innbyggere som vi ønsker å trekke til Ringsaker må budskap og markedsstrategi tilpasses de ulike målgruppene. www.ringsaker.no er en av kommunens markedskanaler for å synliggjøre budskapene.

Tiltak:

- Utvikle virkemidler og øke ressurser til omdømme/profilering.
- Utarbeide en visuell identitet for Ringsaker kommune som skal brukes konsekvent i alt informasjons- og kommunikasjonsarbeid.
- Gjennomføre periodiske omdømmeundersøkelser blant definerte målgrupper og iverksette aktiviteter basert på resultatene.
- Fremme kommunens fordeler som bosteds-, besøks- og næringskommune på ringsaker.no.
- Benytte sosiale medier for dialog med næringslivet og potensielle næringsaktører.
- Synliggjøre og selge Ringsaker som reiselivsdestinasjon gjennom Hamar-regionen Reiseliv SA.
- Vektlegge landbrukets ressurser innen mat- og tømmerproduksjon, opplevelser og rekreasjonsmuligheter.
- Synliggjøre kompetansemiljøene som finnes i kommunen og bygge videre på disse.
- Profilere Ringsaker med arrangementer, møter og konferanser som setter kommunen på kartet regionalt og nasjonalt.

2.3 Tilrettelegging av næringsarealer

Tilgangen på kommunalt eide næringsstomter er svært varierende rundt om i kommunen. På Rudshøgda er det noen ledige tomter, og i løpet av 2012 utvides tilbudet med ytterligere areal.

I Moelv og Brumunddal er tilgangen svært begrenset. Dette er uheldig da tilgangen på kommunale næringsstomter er viktig av strategiske grunner, siden kommunen kan legge andre hensyn til grunn ved salg av sine tomter enn de private. I det videre må det foretas strategiske oppkjøp for å være rustet for offensivt arbeid framover.

I de definerte tettstedene må det være tilgang på næringsstomter for ny etablering til nytte for det lokale markedet. Blant annet er det er for tiden vekst i virksomhetsetableringer i Furnes, og i kommuneplanarbeidet bør nye næringsområder i Nydal vurderes.

Det er avgjørende å ivareta landbrukets næringsarealer for å sikre dagens produksjon og fremtidig produksjonspotensial av mat, tømmer og andre samfunns-goder i Ringsaker samtidig som det tilrettelegges for arealer for annen næring. Dette er viktig for landbruket og landbruksrelatert næringsliv i kommunen.

Tiltak:

- Sikre bynære næringsarealer og arealer til større etableringer i revisjon av kommuneplanens arealdel og i det løpende reguleringsarbeidet.
- Gjennomføre strategiske oppkjøp av areal.
- Sikre arealer til matproduksjon.

2.4 Styrking av kompetanse, innovasjon og samarbeid

2.4.1 Kompetanse

Ringsakers næringsliv har en sammensetning som krever et bredt spekter av kompetanse, både fagarbeidere og utdanning fra universitet/høyskole. Utdanningsstatistikken viser at Ringsaker har lavt utdanningsnivå i forhold til landsgjennomsnittet, men en stor andel fagbrev/svennebrev og mesterbrev sammenlignet med landet for øvrig. Sysselsettingsveksten og verdiskapningen i næringslivet i Ringsaker kan bli truet dersom rekrutteringsgrunnlaget lokalt til de kunnskapsintensive arbeidsplassene svikter. Rekruttering av arbeidskraft med høy kompetanse blir derfor sentralt.

Et innlandsuniversitet og et komplett sykehus i Innlandet vil ha stor betydning for vekst og utvikling. Forskning og utvikling er en av de viktigste kildene til en regions innovasjon og langsiktige vekst, og etableringen av et universitet vil gjøre regionen attraktiv og kunne føre til både økt fagkompetanse, nye etableringer og tilflytning. En må også utnytte bedre de landbruksbaserte FoU-virksomheter som finnes i kommunen og i regionen.

Det er i dag et misforhold mellom tilbud og etterspørsel av lærlingeplasser tilpasset næringslivets behov. En underdekning på ca. 40 % av antall lærlingeplasser i 2011 i Hedmark¹ stimulerer ikke til at ungdom velger yrkesfag. Ringsaker videregående skole har i dag utdanningsløp som er lite tilpasset de største bransjene i det lokale næringslivet.

Samhandlingen mellom skole og bedrift kan videreutvikles. Næringsavdelingen kan være et viktig bindeledd mellom skolene og næringslivet i kommunen for å synliggjøre potensialet for spennende jobbmuligheter i det lokale næringslivet og bedre dets omdømme blant ungdommen. En synliggjøring av kompetansebehovet innen hovednæringene i kommunen kan være viktig informasjon til skolene og elevene om utdanningsvalg.

Tiltak:

- Legge til rette for etablering av et komplett sykehus.
- Støtte opp under etablering av Innlandsuniversitetet.
- Samarbeide med næringslivet om markedsføring og profilering mot høyskole/universitet.
- Synliggjøre andelen av høyere fagutdanning.
- Motivere flere bedrifter til å inkludere lærlinger i sin rekrutteringspolitikk.
- Tilrettelegge for et økt samarbeid mellom skole og næringsliv.
- Profilere og synliggjøre de tunge kompetanse- og FoU-virksomhetene i kommunen og regionen for øvrig og bygge videre på disse.

2.4.2 Nyskaping, innovasjon og etableringer

Nyskaping, innovasjon og etableringer er viktig for å skape fornyelse i næringslivet, slik at konkurransekraften og arbeidsplassene i eksisterende næringsliv opprettholdes og nye utvikles. Dette er særs viktig for Ringsakers næringsliv hvor en stor del av arbeidsplassene og verdiskapningen

---

¹ Statistikk fra Hedmark fylkeskommune, august 2011

er knyttet til tradisjonelle næringer generelt og til landbruksbasert industri spesielt. Rammebetingelsene for dette næringslivet er i dag så stramme at tradisjonelle arbeidsplasser gradvis forsvinner. Skal sysselsettingen i næringslivet opprettholdes må det derfor etableres nye arbeidsplasser innen nye næringer. De årlige kåringene av vekstbedrifter (gassellebedrifter) som Dagens Næringsliv foretar viser at industrien taper vekstkampen mot IKT og tjenesteytende næringer.

Antall nyetableringer pr. år i en region/kommune svinger mye fra år til år. Dette har sammenheng med næringsstrukturen, generell vekst/konjunkturer og regionale/lokale hendelser. Etablererfrekvensen i Innlandet er generelt sett lav. I antall nyetableringer pr. år lå for eksempel Ringsaker på 133. plass av landets 430 kommuner i 2010, noe som tilsvarte 3. plass blant kommunene i Hedmark og i Hamarregionen.

Det lokale næringslivet er generelt lite delaktig i det regionale innovasjonssystemet, og bedriftene får liten drahjelp av offentlige og private kunnskapstilbydere.

Tiltak:

- Synliggjøre kommunen som et godt sted å etablere og drive bedrift.
- Synliggjøre gode fagmiljøer.
- Gi råd og veiledning til næringslivet.
- Markedsføre lokale og regionale etablerertilbud.
- Markedsføre virkemiddelapparatet overfor næringslivet.

2.4.3 Samarbeidsarenaer og nettverk

Ringsaker er en stor næringskommune med over 3 000 aktive bedrifter. 90 % av disse har færre enn 10 ansatte. Dette betyr at mange bedriftsledere jobber innenfor mange fagfelt i sin bedrift som krever stor breddekompetanse. Mangel på ledig tid til videreutvikling er en utfordring, spesielt for små bedrifter. Samtidig har ulike bransjer flere like problemstillinger som gir egengevinst ved å delta i samarbeid med andre.

Det er signaler fra både gründere og etablert næringsliv at de har behov for gode samarbeidsarenaer. Som eksempel er kulturnæringene og tjenesteytende næringer preget av lite samarbeid, og flere har signalisert at de ønsker et tettere fellesskap.

I mange kommuner er det gjennom SIVAs (statlig selskap for industrivekst) virkemiddelapparat etablert kunnskapspark, inkubatorer og næringshager hvor det gis tilbud om leie av lokaler for kortere eller lengre perioder, sammen med veiledning og rådgivning. Muligheter for etablering av samlokaliseringsarenaer i Ringsaker etter modell av SIVAs tilbud bør kartlegges, selv om en ikke kan påregne noen offentlig støtte til en slik etablering. Næringshagekonseptet i seg selv viser seg å være nyttig for leietakerne. Det styrker gründermiljøet og bygger nettverk til det eksisterende næringsliv og det offentlige virkemiddelapparatet.

Tiltak:

- Etablere gründernettverk.
- Videreføre Landbrukstinget og andre møteplasser som setter tidsaktuelle temaer for næringslivet i Ringsaker på dagsorden og skaper engasjement og nytenkning.
- Etablere og gjennomføre prosjekter med mål om felles møteplasser for kulturnæringene, for tjenesteytende næring og for næringer knyttet til bioenergi og industriell nyskaping i kommunen.

3 Næringsområder

Bransjene/næringene i kommunen har ulike utfordringer, og for at kommunen skal kunne gi nyttig og konkret bistand til utvikling av den enkelte næring, har kommunen sammen med et utvalg representanter for næringslivet kartlagt status, utfordringer og muligheter.

3.1 Personlig tjenesteyting

Firmaer innen personlig tjenesteyting selger varer og tjenester til personlige sluttbrukere. I det følgende er det skilt mellom *varehandel* og *annen personlig tjenesteyting* for å synliggjøre et tydeligere perspektiv i arbeidet med sentrumsutvikling i kommende periode.

Varehandel

Ringsaker hadde i følge SSB en lekkasje innen detaljhandel (ekskl. drivstoff og motorkjøretøyer) på over 434 mill. kroner i 2010, hvilket tilsvarer 250-300 arbeidsplasser. Handelslekkasjen går i særlig grad til nabobyene Hamar, Lillehammer og Gjøvik på grunn av geografisk nærhet og god tilgjengelighet til store kjøpesentre med variert vareutvalg.

Coop Obs! på Rudshøgda har 30 % av kundene utenfra Ringsaker og gir handelstilstrømninger til kommunen. Dagligvareforretninger i tettstedene synes å demme opp for handelslekkasje mot Hamar og Lillehammer. Attraktive butikker på, eller på vei til, Ringsakers turiststeder gir økt handel lokalt som også styrker lokalbefolkningens handelstilbud.

Flere av de større nybilforretningene i regionen er lokalisert nær E6 i Nydal. Disse forretningene har stor andel (ca. 40 %) av salget av person- og varebiler i Hamarregionen, men selger også mye utenfor regionen. Bransjens kunder tenker regionalt og orienterer seg også i markedet via nettbaserte løsninger.

Brumunddal og Moelv er først og fremst handelssteder for sine nærmiljøer, men tiltrekker seg en del handlende fra nabokommunene blant annet på grunn av gode spesialforretninger med personlig service. Det er viktig at disse forretningene, som har vært lokale grunnpilarer fra lang tid tilbake, er konkurransedyktige også i framtiden.

Gratis og god tilgang på parkeringsplasser i byene er gode konkurranseelement i forhold til de øvrige Mjøsbyene. Handelsstands- og gårdeierforeningene i Brumunddal og Moelv kan dra mer nytte av hverandre gjennom samarbeid med hverandre og med kommunen, og gjennom utvikling og kompetanseutvikling. Det er viktig at gårdeiere i de to byene ser forretningstilbudet i en helhet, og ikke bare egen gevinst.

Sjusjøen med sine mange hytter med selvhushold danner et interessant markedsgrunnlag for handels- og servicenæringene. En hyttebrukerundersøkelse på Sjusjøen 2010/2011 sier noe mer spesifikt om dette.

Annen personlig tjenesteyting

Tilbud innen annen personlig tjenesteyting har vokst kraftig de senere årene og synes relativt godt dekket i dag innen de fleste områdene. De fleste tilbudene finner man i Brumunddal og Moelv, men noen tilbud finnes også utenfor byene.

Hyttefolket på Sjusjøen etterspør ulike type personlige tjenester. Disse er nærmere kartlagt i egen hyttebrukerundersøkelse på Sjusjøen 2010/2011.

Mål

- Redusere handelslekkasje fra Ringsaker.
- Sikre et godt samarbeid mellom kommunen og handelsstandsforeningene/gårdeierforeningene.
- Få flere levedyktige bedrifter på Sjusjøen som dekker hyttefolkets og turistenes behov.

Tiltak

- Engasjere kompetanse til å analysere og foreslå forbedringstiltak i handelsbedrifter for å nå et optimalt kvalitetsnivå.
- Gjennomføre handelsanalyser for Brumunddal og Moelv.
- Synliggjøre gode spesialforretninger i hhv. Brumunddal og Moelv for å øke interessen for disse miljøene.
- Samarbeide med handelsstandsforeningene om konkrete utviklingsgrep og om felles profileringstiltak.
- Stimulere handels- og servicevirksomhetene i kommunen til å delta på vertskapskurs og andre kompetansehevende kurs.
- Analysere hyttebrukerundersøkelsen fra 2010/2011 sammen med grunneierne og andre næringsaktører på Sjusjøen, for å kartlegge potensiell etablering av nye tilbud.
- Holde kontakt med deltakerne på etablererkurs i kursperioden og ett år i etterkant.

3.2 Forretningsmessig tjenesteyting

Forretningsmessig tjenesteyting har de siste årene vokst kraftig, bortsett fra de par siste årene hvor det har vært en nedgang som følge av finanskrisa. Det er i denne bransjen man finner de fleste vekstbedriftene, jf. de siste års kåringer av gassellebedrifter i Dagens Næringsliv.

En årsak til veksten i Ringsaker er at flere virksomheter er blitt bevisste den sentrale beliggenhet som Ringsaker har i Østlandsområdet. Dette har resultert i flere betydningsfulle etableringer de senere årene.

Virksomheter innen forretningsmessig tjenesteyting er ofte kunnskapsintensive og krever personer med god formell kompetanse. Etterspørselen etter kompetanse på universitets- og høgskolenivå, eller fagkompetanse, vil øke i takt med etableringene. Med det lave utdanningsnivået i regionen vil rekrutteringsgrunnlaget lokalt til de kunnskapsintensive arbeidsplassene kunne svikte, hvis man ikke evner å trekke til seg arbeidskraft utenfra. Ringsakers beliggenhet gjør det imidlertid lettere for bedriftene å hente kompetansen fra et større omland enn bare innenfor kommunegrensen, noe som oppleves som et konkurransefortrinn for etablering i kommunen.

Mål

- Få flere sysselsatte innen forretningsmessig tjenesteyting.

Tiltak

- Gjennomføre profileringstiltak sammen med utvalgte bransjebedrifter for å synliggjøre kommunens unike fortrinn som næringskommune.
- Koble bransjebedrifter sammen for å bygge sterke næringsklynger/nettverk.
- Koble bransjebedrifter og skoler tettere sammen for å synliggjøre attraktive arbeidsplasser for elevene og stimulere de til å ta formell utdanning.

3.3 Opplevelsesnæring

Reiseliv

Ringsaker er Norges største hyttekommune med rundt 6300 hytter. Reiselivsproduktene har basis i det Mjøsnære kulturlandskapet og i fjellområdet rundt Sjusjøen. Sjusjøen og Ringsakerfjellet har alltid vært et landemerke i forhold til vinteridrett og langrenn spesielt.

Ringsaker kan tilby et vidt spekter av aktiviteter og kulturopplevelser. Antall åpne storgårder har økt de senere årene, og kulturlandskapet på Nes og Helgøya er en opplevelse i seg selv. Ringsakers hoteller ligger nær kommunegrensen til Hamar og på Sjusjøen. Disse dekker spesifikke markeder, men ivaretar bare delvis møte- og overnattingsbehovet i Brumunddal og Moelv.

For å sikre at markedet blir oppmerksomme på Ringsaker og har kunnskap om hva de kan gjøre her, har Ringsaker kommune valgt å samarbeide med både Hamar-regionen Reiseliv og Lillehammer Turist.

Det overordnede målet for satsingen på reiseliv i Ringsaker er å øke antall gjestedøgn/overnattinger. For å nå dette målet er det satt delmål og tiltak innenfor følgende fokusområder:

Sjusjøen og Ringsakerfjellet – innen temaene; ski, sykkel og sti.

Sjusjøen er et eldorado både for eliteutøvere og mosjonister med til sammen 350 kilometer godt preparerte skiløyper i "snill" natur. Sammen med beliggenheten er dette Sjusjøens viktigste fortrinn. Dette er hovedårsaken til at Sjusjøen ble kåret til Norges beste langrenns-destinasjon av VG i februar 2012.

Sjusjøens sterkeste forankring og varemerke er Birkebeinerhistorien. Birkebeinerarrangementene har gitt Sjusjøen en unik posisjon og markedsføring.

Den kraftige investeringen og utbyggingen på Sjusjøen/Natrudstilen de siste 10 årene har gitt Sjusjøen en revitalisering som skidestinasjon, med skiskytteranlegg, rulleskianlegg, tidlig snø og en ekspertise knyttet til skiløypepreparering som er helt avgjørende. Etableringen av Sjusjøen Skisenter skapte et tyngdepunkt i fjellet, og er et viktig supplement til langrennsløypene ellers.

Det har også vært en god utvikling på idrettsarrangement, med både nasjonal og internasjonal status. Parallelt med dette har det de siste 6-7 år vært en sterk vekst og trend på langrenn og langrennsproduktet.

Sommertid er det også unik mulighet for sykkelturisme med mange opplevelsesmuligheter underveis gjennom hele Ringsaker. Fiske i Åsta er en annen unik opplevelse. Et besøk i tretoppfytterne er en eksotisk opplevelse både for norske og utenlandske turister.

De eksisterende reiselivsproduktene i Sjusjøen sentrum har ikke blitt oppgradert i takt med tiden. Det er nylig startet en oppgraderingsprosess hos flere i området, som også inngår i en helhetstanke. Flere virksomheter har nye eiere som ser spennende muligheter i reiselivet på Sjusjøen. Utfordringen er å få alle næringsaktørene på Sjusjøen til å stå sammen og jobbe mot felles mål. Gjennom et nylig etablert prosjekt for utvikling av Sjusjøen, er målet å få bygget opp et slagkraftig destinasjonsselskap som kan bidra til å øke trafikken til Sjusjøen og Ringsakerfjellet, og stimulere og styrke den samlede reiselivsnæringens lønnsomhet og konkurranseevne.

Mål

- Få flere besøkende til Sjusjøen og øvrige Ringsakerfjellet.
- Få Sjusjøen til å framstå rent, pent og ryddig.

- Sikre et mangfold av kvalitetsaktiviteter til besøkende.

Tiltak

- Bidra til etableringen av og være aktivt bidragsytende i Destinasjon Sjusjøen SA.
- Gjennom Destinasjon Sjusjøen SA;
  - initiere utviklingsprosjekt som skaper økt trafikk, spesielt på sommer.
  - profilere Ringsakerfjellet nasjonalt og internasjonalt (destinasjonsmarkedsføring).
  - etablere en fast vaktmestertjeneste som holder sentrumsområdene ryddig, pent og innbydende.
  - legge til rette for etablering av tursti rundt Sjusjøvannet.

Mjøsa – innen temaene; båtliv, badeliv, fiske, arrangement og sykling.

Ringsaker kommune skal sammen med Hamar-regionen Reiseliv og de øvrige nettverkene i og rundt Mjøsa jobbe for ytterligere å forsterke og utnytte de muligheter som ligger i forbindelse med Mjøsa. Kulturlandskapet og det landbruksbaserte reiselivet inngår som viktige begreper i søken etter det gode liv. Campingplassene har en attraktiv plassering ved Mjøsa som gir muligheter.

Det er stort potensial i å gjøre Mjøsa, Norges største innsjø, mer attraktiv og tilgjengelig for alle. Det er viktig å etablere et samarbeid med grunneierne for hvordan strandlinja til Mjøsa kan utnyttes til felles beste. Det som gjøres for de tilreisende kommer også lokalbefolkningen og næringslivet til gode.

Det er påkrevet at reiselivet rundt Mjøsa samordner innsatsen og i fellesskap bidrar til at mulighetene utnyttes. Det tas bl.a. sikte på å etablere et prosjekt hvor alle kommuner rundt Mjøsa deltar. Fokuset må være innen salg og pakketering.

Mål

- Mjøsa og omland skal framstå som et kjent og foretrukket sykkel- og ferieområde.
- Etablere et koordinert reiseliv rundt Mjøsa, slik at innsatsen samordnes og at man i fellesskap bidrar til å utnytte mulighetene i kommersiell sammenheng.

Tiltak

- Samarbeide med Hamar-regionen Reiseliv og Lillehammer Turist om utviklingsprosjekter.
- Tilrettelegge for sykling rundt Mjøsa og nærliggende områder.
- Tilrettelegge med god informasjon og skilting, skape aktivitet, pakketering tilbud for syklende langs Mjøstråkk-leden.
- Legge til rette for, og samarbeide om, mat- og småbåtfestival på Tingnes for å skape aktivitet og økt omsetning til næringslivet på Nes og Helgøya.
- Bidra til ytterligere merkevarebygging av Prøysenfestivalen frem mot jubileet i 2014.
- Bruke Mjøsaktiviteter i salg og pakketering generelt.
- Etablere et samarbeid med grunneierne for hvordan strandlinja til Mjøsa kan utnyttes til felles beste.
- Integre Mjøsa i sentrumssatsingen i Brumunddal og Moelv.
- Oppgradere eksisterende badeplasser langs Mjøsa.
- Utvikle strandområdene på Jessnes og i Brumunddal til bade- og fritidseldoradoer for hele familien.

Nes & Helgøya – innen temaene; klær, mat, galleri, sykkel og vandring m.m.

Midt i Mjøsa BA og Mjøsgårdene BA er eksempler på lokale nettverk som synliggjør deler av Ringsaker på en spennende måte. Virksomhetene i nevnte nettverk er på god vei til å bli kjente navn langt ut over regionen. Mange er fortsatt så små at de har begrenset åpningstid.

Mål

- Sikre videreutvikling av nettverket Midt i Mjøsa.
- Sikre god markedsføring av totalproduktet Nes & Helgøya – innen temaene; klær, mat, galleri, sykkel og vandring m.m.
- Forsterke utslag av kortreist mat.

Tiltak

- Bistå nettverket Midt i Mjøsa og være pådriver for videreutvikling.
- Være pådriver for å utvikle produktpakker med sykkel i en kontekst; landskapet, omgivelsene, småbutikkene, kafeene, landhandleriet, lokale utsalg med lokale råvarer etc.
- Markedsføre de ikke-kommersielle attraksjonene (badeplasser, kalkovner, stier, soppstedene etc.).

«Storgårder» i Ringsaker - innen temaene; Kurs&Konferanse, Arrangement

Beliggende i vakre omgivelser i kulturlandskapet ligger flere store og historiske gårder. Flere av disse har siden OL i 1994, hatt en sterk vekst og utvikling.

Mål

- Forsterke konseptene rundt store og historiske gårder, kulturlandskapet og kulturminnene i Ringsaker.
- Trekke til seg reisende som er bevisste på å ta vare på miljø og kulturell egenart, som verdsetter kvalitetsopplevelser og har betalingsvne for produkter knyttet til lokal mat, natur og kultur.

Tiltak

- I samarbeid med eiere profilere store og historiske gårder som en del av Ringsakers merkevare.
- Være pådriver for å få en helhetlig analyse, produktutvikling og pakketering av tilbud knyttet til «storgårdene».

Kulturnæringer

Relativt få kulturaktører i Ringsaker har kultur som hovednæring. Kulturnæringene har liten tradisjon i å samarbeide. Dette påvirker rekrutteringen til de profesjonelle kulturnæringene.

Både aktører med kulturnæring som hovedinntekt og amatørerne hadde gjerne sett at det var flere felles møteplasser. Dette kan demme opp for talenter som søker ut av regionen, mot større og mer profesjonelle miljøer.

Ringsaker har få regionale og nasjonale arrangement som profesjonelle kulturnæringsaktører kan levere til. Avstanden til de større kulturarenaene, som for eksempel i Oslo, er stor. Samtidig er nåløyet for å komme inn på disse arenaene trangt i konkurranse med aktører fra hele landet.

Når det tradisjonelle næringslivet og kulturnæringene lokalt har liten tradisjon i å kjøpe tjenester av hverandre for å forsterke egen virksomhet, er det vanskelig å få oversikt over nye muligheter som kan være interessante.

Mål

- Markedsføre Ringsaker gjennom større arrangement (festivaler, konserter etc.) med god oppslutning.
- Mer samarbeid mellom kulturnæringene og det øvrige næringslivet.

Tiltak

- Bruke kultur og kulturnæringsaktører som verktøy i profileringsarbeidet av kommunen.
- Bistå kulturnæringsaktører til gjennomføring av større arrangementer.
- Etablere og gjennomføre prosjekt som vurderer samarbeidsmulighetene mellom kulturaktører og mellom kulturaktører og annet næringsliv, og muligheten for å etablere felles møteplass(er) for kulturnæringene i kommunen.

3.4 Industri

Ringsaker har gjennom lang tid vært en stor industrikommune, og det har vært kontinuerlig fokus på å sikre tilgjengelige næringsarealer for ny industri. Attraktive næringsarealer har til i dag vært et av Ringsakers fortrinn.

Det er stor sysselsetting og verdiskaping i industrien i kommunen. Konsern, med hoved- eller avdelingskontor i Ringsaker, har sterkt fokus på å videreutvikle sine lokale virksomheter. Dette medfører økt verdiskaping, men ikke nødvendigvis økt sysselsetting. Sysselsettingen i industrien har i perioden 2008 – 2010 sunket med ca. 6 %. Dette skyldes hovedsakelig enkeltbedrifters teknologiutvikling, konjunkturrelaterte nedbemanning og avvikling av virksomheter som følge av stramme rammebetingelser.

Industribedriftene er opptatt av rekruttering og rett kompetanse hos sine ansatte. Kompetansebehovet er mangfoldig og stort, noe som gjør mange bedrifter sårbare. Det er raskere svingninger i næringslivets kompetansebehov enn i utdanningstilbudet, hvor tilgang på kvalifisert arbeidskraft blir et usikkerhetsmoment.

Industrien har fra historien med seg et omdømme som en lavterskelarbeidsplass inn i dagens arbeidsmarked. Men arbeidsoppgavene har endret seg stort uten at dette har endret oppfatningen i lokalmiljøet. Bransjen oppfattes som mindre spennende blant ungdommen, og flere av de som har gode valgmuligheter i videre utdanningsløp velger bort industrien, gjerne til fordel for yrker innen forretningsmessig eller personlig tjenesteyting.

Mange av de større industribedriftene spiller en viktig rolle som aktive lærlingbedrifter. De åpner for mange motiverte ungdommer med gode holdninger gjennom lærlingordningen.

Industribedriftene har mange felles utfordringer, men få møteplasser seg i mellom. Det samme gjelder mellom industri og landbruk og mellom industri og kommune.

Industrien er i dag sterkt konkurranseutsatt og har en marginal lønnsomhet. De fleste industribedriftene i Ringsaker har et stort transportbehov og velger ofte godstransport på bil i stedet for på jernbane pga. en kombinasjon av pris, tilgjengelighet og tidsbruk.

Mål

- Synliggjøre mangfoldet og viktigheten av industrien i kommunen.
- Øke rekrutteringsgrunnlaget gjennom mer og bedre samarbeid mellom skole og næringsliv.

- Sørge for god råvareleveranse av beste kvalitet fra landbruket til næringsmiddel- og foredlingsindustrien.

Tiltak

- Lage faktaoversikt over industribedriftene som grunnlag for synliggjøring av mangfold og viktighet.
- Utvikle spesifikke profileringsiltak sammen med bedriftene for å synliggjøre mangfoldet av arbeidsplasser og innholdet i disse.
- Invitere bedrifter og skoler til felles møter for å utvikle samarbeidsprosjekter.
- Legge til rette for gode vilkår for råvareleverandøren.

3.5 Landbruk

Ringsaker er en av Norges største landbrukskommuner med en stor og allsidig produksjon. Produksjonsomfanget er omfattende innen melk og alle de vanlige kjøtt- og planteproduksjoner. Disse jordbruksproduktene er igjen fundamentet for de store næringsmiddelbedriftene i kommunen. Innen skogbruk er det en stor aktivitet med levering til sagbruks- og treforedlingsbedrifter.

Landbruk og landbruksrelatert næringsliv har vært og er en bærebjelke i Ringsaker, og har en høy andel av den nasjonale verdiskapningen innen bransjen. En stor del av sysselsettingen i næringslivet i kommunen er knyttet til bearbeiding av råstoff fra jord og skog, som i stor grad er produsert lokalt eller regionalt.

Skogen er en viktig ressurs for Ringsaker, og gjennom aktiv skjøtsel og et balansert uttak av virke hentes det årlig ut store verdier. Innen skogbruk ligger det muligheter, men også utfordringer i å øke kvaliteten på tømmer samt hente ut større volum. Skogen er også en viktig leverandør av bioenergivirke, og uttak av skogsflisråstoff kan økes ytterligere. Det ligger et ubenyttet potensial innen foredling av løvtrevirke. Skogen er et viktig rekreasjonsområde for kommunens innbyggere, og det er viktig å finne gode løsninger, som sikrer både aktiv skogsdrift og allmenn ferdsel.

Det har de siste årene vært en omfattende rasjonalisering innen jordbruket og innen næringsmiddelindustrien. For jordbruket har dette betydd større enheter, færre bønder, mindre og mer sårbare produsentmiljøer, og stadig mindre marginer for lønnsomheten innen de ulike produksjonene. Det totale produksjonsvolumet er likevel opprettholdt og har økt innen flere av de store produksjonene.

De naturgitte forutsetningene for landbruket i Ringsaker gjør det mulig å øke volumproduksjonen ytterligere innen planteproduksjon, husdyrproduksjon og skogsdrift. Ringsaker skal fortsatt være landets viktigste produsent og sikre god leveranse til næringsmiddel- og treforedlingsindustrien som er etablert i kommunen. Foruten nærhet til råvaremarkedet for foredlingsbedriftene er veien kort til markedet. God infrastruktur for levering av råvarer og distribusjon av varer til markedet er et fortrinn.

Melkeproduksjon er en viktig volumproduksjon i kommunen, og nye kvoteordninger gir muligheter for raskt å øke produksjonsomfanget. Ringsaker kan fortsatt være en av de ledene kommunene på melk, men mange produsenter signaliserer at de vil slutte. Resultatet fra undersøkelsen "Melkeproduksjon på Hedmarken mot 2015" viser at strukturendringene innen melkeproduksjonen vil fortsette. Med dagens lønnsomhet og rammebetingelser står regionen i fare for å miste en betydelig del av melkeprodusentene de neste 5 årene. En slik utvikling vil være kritisk i forhold til total produksjon av melk i regionen, drift av arealer, verdiskapning, sysselsetning i primærnæringen og foredlingsindustrien m.m.

Store arealressurser, gunstig klima og gode vekstforhold gjør at kornproduksjonen kan økes, og mer av produksjonen kan være matkorn. Det er også potensial for å øke produksjonen innen planteproduksjon som grønnsaker, frukt- og bær, erter og oljevekster dersom leveringsavtaler kommer i orden.

Så lenge markedet etterspør, skal Ringsaker være hovedprodusenten innenfor kraftforkrevende produksjoner. De store kornarealene gjør det mulig å opprettholde og øke den kraftforkrevende produksjonen på fjørfe og svin da det er tilstrekkelig spredeareal for husdyrgjødsel, og mulighet til å produsere en del av fôrkornet selv.

Beiteressursene i bygda og i fjellet er viktige for grovfôrbasert husdyrproduksjon. Beitedyrene gjør en viktig jobb med å pleie kulturlandskapet, slik at gjengroing begrenses. Det er mulig å øke bedre utnyttelsen av beiteressursene i øvre del av bygdene. En forutsetning for dette er at utfordringene med rovdyr begrenses.

Landbruksarealene er grunnlaget for den omfattende produksjonen i kommunen. Størst mulig begrensning av omdisponering av dyrka og dyrkbar jord er viktig for å opprettholde volumproduksjonen, videreutvikle denne og sikre levering av produkter til industrien.

Ringsaker kan i dag by på et stort mangfold innen gardsturisme som tiltrekker seg mange tilreisende, og Inn på tunet bedrifter som gir tilrettelagte tilbud for barn og voksne. Kommunen har også bygdenæringer med foredling av egne landbruksprodukter. Nærhet til markedet gjør det mulig å etablere flere nye bygdenæringer med basis i gårdens ressurser. Strandlinja ved Mjøsa, husmannsplasser og setrene i fjellet byr på nye muligheter innen gardsturisme. Det ligger også muligheter i å tilby større variasjon av kortreist mat basert på lokale råvarer, eller utvikle det særegne og unike ved gården. Det er viktig å fortsette arbeidet med å bygge sterke merkevarer knyttet til Mjøsregionen.

Kulturlandskapet i Ringsaker er rikt og variert, og gjennom et aktivt og mangfoldig landbruk er det en viktig kulisse for reiselivsvirksomhetene, samtidig som kommunens innbyggere opplever god bo-kvalitet.

Mål

Ringsaker skal fortsatt være en av Norges største landbrukskommuner ved å:

- Opprettholde og utvikle mangfoldet innen plante- og husdyrproduksjon.
- Øke den totale volumproduksjonen av mat med minst 1 % i året samtidig som miljøverdiene i matproduksjonen og kulturlandskap ivaretas.
- Ta i bruk enda flere av ressursene knyttet til landbrukseiendommen og etablere flere bygdenæringer basert på gårdens ressurser.
- Øke kvalitets- og volumproduksjon i skogen.
- Øke investeringene i skogen og på skogsbilveger.

Tiltak

- Styrke og utvikle de produksjoner som har gode naturgitte forutsetninger i Ringsaker gjennom prosjekter med fokus på lønnsomhet og muligheter.
- Gi tett oppfølging til de brukerne som ønsker å starte bygdenæring.
- Ryddig og forutsigbar forvaltning - fortsatt fokus på og informasjon om de forskrifter, lover og tilskuddsordninger som regulerer landbruket i kommunen.
- Øke innsatsen og kapasiteten innen skogplanting, ungskogpleie og tynning.

- Øke innsatsen innen vedlikehold, standardheving på eksisterende skogsbilveger samt nybygging av skogsbilveger.

3.6 Helserelevante tjenester

Den demografiske utviklingen og endringer i sykdomsbildet med vekst i antall eldre, nedgang i antall yrkesutøvere, vekst i antall med kroniske sykdommer, etc. vil bli krevende for kommunen å håndtere. Som følge av dette er det viktig med forebyggende aktiviteter som fysisk aktivitet og sunt kosthold hos den oppvoksende generasjon.

Sykehusstrukturen i Innlandet er utfordrende for en god pasientbehandling og en god kostnadsstyring. Helseaktører i Innlandet har ikke tradisjon for å stille krav til sentrale myndigheter om gode helsetilbud i regionen.

Ringsaker har mange offentlige og private helseaktører som dekker både et lokalt, regionalt og nasjonalt marked innen enkelte nisjer. Innenfor enkelte fagmiljøer er det liten tilgang på spesialister. Dette gjelder for eksempel innen rusomsorg. Med mange enkeltaktører innenfor ulike nisjer er det liten kultur for å samarbeide. Et bredere samarbeid kan gi en økt markedsmessig effekt av den økonomiske innsatsen.

Gjennom samhandlingsreformen vil kommunene få større ansvar for befolkningens helsetilstand. For å lykkes med dette må samarbeidet mellom offentlige og private helseaktører forsterkes. Utfordringen for de private helseaktører er mangel på langsiktighet, da de er avhengig av å vinne anbud for å få langsiktige oppdrag. I tillegg krever spesialiserte helsetjenester store markedsområder og må ha hele Innlandet som nedslagsfelt.

Enkelte helsetilbud er fraværende i Ringsaker, samtidig som dette er hardt pressede tjenester både på Hamar og Lillehammer.

Mål

- Synliggjøre Ringsaker som en attraktiv etableringskommune for helserelevante virksomheter, for å flere helserelevante virksomheter til å etablere seg her.
- Få Ringsaker til å bli et reisemål for helseferier.

Tiltak

- Lage oversikt over de helserelevante virksomhetene i kommunen.
- Profilere mangfoldet av helserelevante virksomheter, bl.a. gjennom www.ringsaker.no.
- Koble helserelevante virksomheter med kompetanse innen ernæring og helse til reiselivsbedrifter for utvikling av nye ferietilbud.

4 Virkemidler

Ringsaker kommune ligger utenfor det distriktpolitiske virkemiddelområdet for offentlige støtteordninger, og næringslivet i kommunen har derfor tilgang til et begrenset antall støtteordninger som gjelder i «sentrale strøk». De støtteordningene som er tilgjengelige for næringslivet i kommunen forvaltes i hovedsak av Innovasjon Norge og Ringsaker kommune.

Støtteordningene er knyttet til ulike former for tiltak. Noen bedrifter kjenner og er gode brukere av mulighetene, mens andre med fordel kunne vært mer aktive, da det også resultatmessig kan påvirke regnskapets bunnlinje.

De mest aktuelle virkemidlene for næringsdrivende i Ringsaker er:

- **Ringsaker Vekst AS**

Ringsaker Vekst AS sin kapital er opprinnelig statlige omstillingsmidler fra starten på 1990-tallet, og er risikokapital som benyttes til aksjer, tilskudd, lån og garantier. Den frie kapitalen i selskapet er synkende og er i dag ca. 1 mill. kroner. I tillegg er ca. 2 mill. kroner bundet i risikobetonte aksjer og lån hos lokalt næringsliv.

- **Kommunens næringsfond**

Ringsaker kommune kan gi støtte til næringslivet via kommunens næringsfond som forvaltes av Ringsaker Vekst AS. Kriteriene for tildeling av tilskudd er forankret i næringsfondets vedtekter. Næringsfondet fylles på med kr 800.000,- pr. år fra avkastingen på grunnfondet, og det foretas mellom 30 -40 tildelinger pr. år. Overføringene til næringsfondet er ikke indeksregulert.

I 2011 bevilget Hedmark fylkeskommune for første gang midler til kommunale næringsfond i alle kommunene i fylket, og Ringsaker kommune fikk kr 200.000. Det er kommet signaler om at et tilsvarende beløp kan forventes også i 2012.

- **Innovasjon Norge**

- **Etablerertilskudd til ny virksomhet (innen landbruk og andre næringer)**

Etablererstipend kan søkes av bedrifter med en nyskapende idé i etableringsfasen, eller i arbeidet med en nyskapende idé som kan bli lønnsom. Søkere kan være bedrifter (AS, DA eller ENK), unntaksvis enkeltpersoner, som utvikler nyskapende forretningsideer. Søknad sendes elektronisk til Innovasjon Norge, Hedmark.

- **Særskilte støtteordninger for landbruksforetak**

Landbruksforetak og foretak som driver næringsutvikling med utgangspunkt i landbrukets ressurser kan søke om bygdeutviklingsmidler til oppstart av bygdenæring (etablererstipend), videreutvikling av bygdenæring (bedriftsutvikling), investeringer i driftsbygninger og bygninger for bygdenæring samt nødvendige tiltak i driftsbygninger mv i forbindelse med generasjonsskifte. Det kan søkes om tilskudd, rentestøtte og lån.

- **FRAM**

FRAM er et kompetansetilbud innen bedriftsutvikling, ledelse og strategi.

- **Forsknings- og utviklingskontrakter: IFU/OFU**

IFU/OFU er støtte til bedrifter som satser på innovasjon for å utvikle nye produkter, løsninger eller tjenester i samarbeid med krevende kunder. Prosessen skal være et nært utviklingssamarbeid mellom én eller flere krevende kundebedrift i privat sektor (IFU), eller mellom offentlige virksomheter (OFU).

- **Skatte FUNN**

Skattefunn er en ordning som gir fradrag i skatt og trygdeavgift for kostnader til forsknings- og utviklingsprosjekt. Skatte FUNN gir skatteyttere som driver virksomhet i Norge et fradrag i skatt på inntil 20 prosent av kostnader til forsknings- og utviklingsprosjekter etter nærmere fastsatte regler. Ordningen er hjemlet i skatteloven og administreres av Norges forskningsråd i samarbeid med Innovasjon Norge.

- **Bioenergi**

Produsere, bruke og levere bioenergi i form av brensel eller ferdig varme står i dag mer og mer i fokus, og Innovasjon Norge eller NVE kan gi støtte slike tiltak. En viktig virkning av dette fokuset, er økt verdiskapning i landbruket.

- **NAV**

- Dagpenger under etablering**

- Den som er arbeidsledig eller under ordningen med arbeidsavklaringspenger hos NAV kan søke dag-/arbeidsavklaringspenger under planlegging og etablering av egen virksomhet.

- **Norges Forskningsråd**

- Kompetansemegling Hedmark & Oppland**

- Kompetansemegling er for bedrifter med liten eller ingen erfaring med samarbeid med forsknings- og utviklingsmiljøer. Dette dreier seg ofte, men ikke alltid, om små og mellomstore bedrifter. Kompetansemegling skal bidra til økt forsknings- og utviklingsbasert innovasjon i disse bedriftene. Prioriterte sektorer er reiseliv, mat, utmarkbasert næringer, kulturnæringer, vareproduserende industri.

- **EU programmer**

- Det finnes ulike EU-programmer (f.eks. Interreg-prosjekter) som lokalt næringsliv kan delta i.

Hovedutfordringene med dagens støtteordninger er at tilgangen på risikokapital er for liten i de kommunale ordningene og at terskelen for å ta del i de nasjonale ordningene er for høy.

De nasjonale virkemidlene er vanskelig å påvirke, men det er viktig å motivere næringslivet til å benytte ordningene som finnes og hjelpe til å komme over terskelen. Potensialet for støtte fra de nasjonale ordningene er størst for de mest innovative vekstbedriftene.

De kommunale virkemidlene, som forvaltes av Ringsaker Vekst AS, er næringsfondet og Ringsaker Vekst AS sin egen porteføljekapital. Næringsfondets brukskapital er av en slik størrelse at tildelingene de siste årene i gjennomsnittlig har ligget i størrelsesorden kr 20.000-25.000. Beløp i denne størrelsesorden har kun betydning som stimuleringsmiddel. Til dette formålet, som i seg selv er viktig for å bygge "goodwill", er næringsfondets midler gode å ha.

Ringsaker Vekst AS sin egen porteføljekapital er kommet ned på et så lavt nivå at den gir lite handlingsrom. Denne kapitalen har så langt vært god å ha i beredskap til næringsrettede prosjekter av særlig interesse for kommunen. En ser det som særs viktig i konkurransen om nye næringsetableringer, eller for å holde på de eksisterende, at det kan gis økonomisk hjelp i en størrelsesorden som betyr noe. Ringsaker Vekst AS sin kapitalbase burde vært styrket.

Mål

- Stimulere til vekst i næringslivet gjennom økonomiske virkemidler.

Tiltak

- Informere næringslivet jevnlig om mulige finansieringskilder fra det virkemiddelapparatet.
- Søke å få overføringene til næringsfondet indeksregulert.
- Søke påfyll av kapital til Ringsaker Vekst AS.
- Stimulere til å etablere et regionalt kapitalfond.